



**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА**

ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ

**ПСИХОЛОГІЧНИЙ
І ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИСКУРС:
НАУКОВІ ЗАПИСКИ ВЧЕНИХ**

**Київ
Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова
2020**

*Рекомендовано до друку
Вченою радою Інституту педагогіки і психології
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
(протокол № 8 від 22 травня 2020 року)*

За загальною редакцією – професора Т. О. ОЛЕФІРЕНКА

Редакційна колегія:

- В. І. Бондар* – академік НАПН України, доктор педагогічних наук, професор;
С. Д. Максименко – академік НАПН України, доктор психологічних наук, професор;
О. В. Бернацька – кандидат педагогічних наук, доцент;
І. М. Євченко – кандидат психологічних наук, доцент;
І. О. Лапченко – кандидат психологічних наук, доцент;
І. О. Луценко – доктор педагогічних наук, професор;
Л. Л. Макаренко – доктор педагогічних наук, професор;
М. М. Марусинець – доктор педагогічних (кандидат психологічних) наук, професор;
О. В. Матвієнко – доктор педагогічних наук, професор;
О. Я. Митник – доктор педагогічних наук, професор;
І. М. Овдієнко – кандидат психологічних наук, доцент
Т. О. Олефіренко – кандидат педагогічних наук, професор;
Ю. О. Приходько – доктор психологічних наук, професор;
Л. В. Савенкова – кандидат педагогічних наук, доцент;
М. С. Севастюк – кандидат педагогічних наук, доцент;
Г. В. Семеренко – кандидат філологічних наук, професор;
С. В. Страшко – кандидат біологічних наук, професор;
О. Л. Шевнюк – доктор педагогічних наук, професор;
І. М. Шапошнікова – кандидат педагогічних наук, професор;
Г. Г. Цветкова – доктор педагогічних наук, професор.

**А 43 ПСИХОЛОГІЧНИЙ І ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИСКУРС: НАУКОВІ ЗАПИСКИ
ВЧЕНИХ :** збірник матеріалів конференції / за заг. ред. проф.
Т. О. Олефіренка. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020.
– 344 с.

До збірника ввійшли матеріали учасників Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції “*Актуальні проблеми психології розвитку особистості*”, у яких науковці розглядають актуальні питання теорії, методології й практики психології розвитку особистості в умовах соціальних та інформаційних змін.

Матеріали збірника можуть бути використані науковцями, практиками, здобувачами вищої освіти в галузі психології, педагогіки та дотичних до них наук.

УДК 159.923: 316.612:37.015.311(06)

- © Автори статей, 2020
© Редакційна колегія, 2020
© Вид-во Національний педагогічний
університет імені М. П. Драгоманова, 2020

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В КОНТЕКСТІ ІДЕЙ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Із впровадженням концепції Нової української школи на екологічну освіту покладаються значні надії стосовно формування нової генерації людей із екологічно відповідним мисленням, високою екологічною культурою, екологоцентричним підходом до створення умов між людиною і природою. Визначені екологічні компетентності зумовили певні закономірності у формуванні в учнів молодшого шкільного віку екологічної свідомості, екологічно доцільного способу життя, вироблення екологічних умінь, що є складником природознавчої компетентності.

Послідовність у розв'язанні питань екологічного виховання передбачає закладання його підвалин з раннього віку з компетентним залученням сім'ї, дошкільних закладів і школи, у якій початкова школа виступає першою обов'язковою та системною інституцією. Молодший школяр знаходиться у тому віковому періоді, коли для дитини питання взаємодії з природою є важливими, необхідними, цікавими і значущими. Власне крізь призму цієї взаємодії відбувається процес гармонійного становлення особистості – її успішного розвитку, навчання, виховання й соціалізації [5, с. 229].

Екологічна свідомість як важлива частина світогляду школярів формується в процесі екологічного виховання. Воно являє собою систематичну педагогічну діяльність, спрямовану на розвиток екологічної освіченості і вихованості дітей; накопичення екологічних знань, формування вмій і навичок діяльності в природі, морально-естетичного світогляду, високоморальних особистісних якостей і твердої волі у здійсненні природоохоронної роботи [6]. Виходячи з такого твердження, ключовою метою екологічного виховання на уроках і в позаурочний час є формування відповідального та дбайливого ставлення до природи, що базується на: екологічній свідомості та самосвідомості; формуванні стійкої потреби власного свідомого дотримання екологічних принципів природокористування; розвитку навичок екологічної культури; активній участі в суспільно корисній праці з захисту, догляду та оптимізації стану довкілля; пропаганді в найширших межах екологічних знань; активній діяльності з вивчення та охорони природи своєї місцевості. Результатом екологічного виховання є презентація учнем: чітко сформованої екологічної культури; розвинутої екологічної свідомості.

Екологічна свідомість – одне з ключових понять екологічної психології, що означає вищий рівень психічного відображення природного, штучного, соціального середовища та внутрішнього світу людини, саморегуляцію даного відображення та усвідомлення місця і ролі людини у реальному світі. Екологічна свідомість відрізняється від свідомості як такої тим, що вона насичена екологічним змістом і є сукупністю екологічних уявлень, які формують суб'єктивне відношення людини перш за все до природного середовища [2]. Екологічна свідомість є складовою суспільної свідомості й полягає в усвідомленні дитиною себе як частини живої

природи, а також формування екологічного мислення. Передумова для цього – екологічні знання, наслідок – екологічний світогляд.

Екологічна свідомість насамперед ґрунтується на моральних цінностях особистості, проте передбачає їх індивідуальне осмислення і формується на знаннях та переконаннях людини. Підґрунтям екологічної свідомості виступають екологічно доцільне ставлення до природи, її законів та вміння застосовувати науково обґрунтовані рішення щодо взаємодії з довкіллям.

В молодшому шкільному віці світ природи починає відігравати значну роль в психічному житті дитини (Р. Балантайн, М. Броді, Д. Паркер, Д. Петяєва). Ставлення до навколишнього середовища стає інтенсивнішим, але ще недостатньо усвідомленим і узагальненим. Уявлення про живе і його відмінності від неживого виступає першим етапом у розвитку екологічної свідомості дітей, вони самостійно конструюють екологічні уявлення в процесі особистої взаємодії з навколишнім світом, що різняться мірою узагальненості, часто характеризуються наївністю, перевантажені помилковими елементами, невірними інтерпретаціями тощо, а тому потребують корекції.

Як стверджують Л. Бобильова, О. Бобильова, А. Львовичкіна, спостережливість та великий пізнавальний інтерес до світу природи значною мірою сприяють розвитку екологічної свідомості молодших школярів. Це реалізовується шляхом формування екологічного інтересу, розширення екологічної ерудиції. Розвиток екологічної свідомості молодших школярів відбувається на основі засвоєння ними знань про довкілля як середовища існування і життєдіяльності людини, формування естетичного та морального ставлення до світу природи, вміння реалізовувати свою поведінку відповідно до загальнолюдських норм моралі, розвиток відповідальності за благополуччя оточуючого світу, долю біосфери та природи загалом.

Особливістю екологічної свідомості є те, що вона формується шляхом поступового пізнання природи, базуючись на принципах системності та нероздільного зв'язку теорії з практикою. Формування екологічної свідомості є актуальним на різних вікових етапах розвитку особистості. Проте, психологічні особливості молодших школярів такі як: здатність оволодівати теоретичними знаннями; їх безпосередня, природна допитливість; емоційна чутливість до оточення, створюють найсприятливіші умови для екологічного виховання в освітньому процесі. Адже дитина здатна любити, захищати, насамперед, те, що розуміє, знає й може пояснити [3, с. 20].

Отже, потреба формування екологічної свідомості молодших школярів актуалізується у кількох змістовно самостійних напрямках – гармонізації взаємодії дитини і природи, екологічної і компетентісно орієнтованої освіти. Екологічна освіта має бути міждисциплінарною, практикоорієнтованою, спрямованою на вирішення проблем взаємодії довкілля й економічних потреб суспільства. Визначаючи мету екологічної освіти, варто виходити з того, що кінцевим результатом екологічної освіти є формування людини нового типу з новим екологічним мисленням, здатної усвідомлювати наслідки своїх дій стосовно навколишнього середовища, і такої, що вміє жити у гармонії з природою.

Використана література:

1. Бобылева Л. Д., Бобылева О. В. Экологическое воспитание младших школьников. *Начальная школа*. 2003. № 5. С. 64-75.

2. Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Інститут енциклопедичних досліджень. URL: <http://esu.com.ua/>.
3. Лазаренко Л. М., Дивак В. В. Виховання екологічної свідомості в екологічній освіті. *Безпека життєдіяльності*. 2008. № 9-10. С. 20-21.
4. Левочкина А. М. Использование активных методов в изучении экологической психологии с целью формирования экологического сознания студентов высших учебных заведений. *Актуальні проблеми психології: зб. наук. пр. Т. 7. Екологічна психологія / Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України. Київ, 2003. Ч. 1. С. 236-240.*
5. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи [Електронний ресурс]. 2016. Режим доступу: mon.gov.ua/activity/education/zagalna.../konczepczziya.htm.
6. Пономаренко Л. В. Екологічне виховання молодших школярів у процесі навчання. Х. : Вид. група Основа, 2009. 144, [1] с.

УДК 37.016;51

Труш В. М., Шарига А. О.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ УЧНІВ ЗАГАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ВІДОБРАЖЕННЯ ОБ'ЄМНИХ ФОРМ НА ПЛОЩИНІ

Творча діяльність художників, вся їх спадщина та надбання спрямовані на розкриття сутності об'єктів зображення, їхніх зовнішніх і внутрішніх проявів.

Проблему навчання об'ємних форм на площині вивчали: М. М. Фіцула, В. С. Яценко, Н. Волкова, Н. Врублевська. Методику навчання відображення об'ємних фігур на площині досліджували: Л. Коваль, К. Павлик, М. Ростовцев, Л. Шелестова та ін. Автори вважають, що існує декілька прийомів та методів для успішного та досить результативного засвоєння широкої теми відображення об'ємних форм на площині для учнів закладів загальної середньої освіти.

Актуальність даної теми полягає в тому, що зображення об'ємних форм на площині є однією з основ в образотворчому мистецтві.

Існують певні методи навчання відображення об'ємних форм на площині в написанні натюрморту:

- інформаційно-рецептивний метод;
- пояснювально-ілюстративний;
- репродуктивний;
- дослідницький, експериментальний і проблемний методи.

Всі вони дозволяють максимально розкрити учнівський потенціал та досягти бажаного кінцевого результату творчого вдосконалення.

В образотворчому мистецтві натюрмортом прийнято називати зображення неживих предметів, об'єднаних в неподільну композицію. Натюрморт може мати як самостійне значення, так і бути складовою частиною композиції жанрової картини. У натюрморті, як правило, виражається ставлення людини до світу, що її оточує. В ньому розкривається розуміння прекрасного в будь-якій дрібниці, властиве художнику як людині свого часу.